

HERKÜL MİLLAS

14 Nisan 2015

ZAMAN GAZETESİ

Solun dünya çapındaki krizi Sovyetler modelinin çöküşünden sonra derinleşti. Son on yıllarda her türlü sol siyaset bocaladı, ikna edici öneriler üretmedi, inandırıcı olamadı ve kitlelere umut aşılamadı.

Bu sorunları aşip halkın desteğiyle iktidara geldiği durumlarda da başarılı olamadı. Tabii “sol” derken çok farklı sistemlerden söz edildiği de gözden kaçmamalı. Bir uçta Marksist sol, öteki uçta sosyal demokrasi denen model var. Kendine sol diyen popülist hareketler, yani bol ve boş vaatlerle iktidar peşinde olan siyasi yapılanmalar da var. Bütün bu sol yelpazeyi göz önüne alarak, çok genel, bir iki saptamada bulunmak istiyorum – seçimlerin yaklaştığı bu dönemde.

Solun varlık nedeni, sağın beğenilmeyen yanı olmuştur. Sol, toplum içinde acılara ve gerilimlere

neden olan ve “haksızlık var” duygusunu doğuran durumlara, umutsuzca başka bir yaşam biçimi ve farklı bir “düzen” özleyen arayışlara cevap olarak gelişti. Önce ahlak temelinde hareketler belirdi, zamanla Marks’ın öğretisiyle daha “bilimsel” olmaya çalıştı. Uzatmayayım, solun tarih içindeki serüveni çok iyi biliniyor: solun çeşitliliği çok zengindir, ihtilalcisi de var, parlamentaristi de. Ama ortak yanları, halklardan, yoksullardan, zayıf olanlardan yana olmaları. Dolayısıyla hasım veya düşman olarak algıladığı “imtiyazlılara” da karşıdır; hasım (gelişmiş ülkelerde) kapitalistlerdir, (gelişmekte olan ülkelerde) emperyalist sayılanlardır, genel olarak.

Sol iktidara gelince de, genellikle bütün dünyada, zayıf ve yoksul olandan yana bir şeyler yapmaya çalıştı. Eşitsizliği –yok etmeye çalışmamış olsa da– en azından azaltmaya çalıştı, zenginden yoksula kaynak aktardı. Bazı durumlarda ekonomik düzeni değiştirmeye, kapitalistlerin girişimlerine (yatırımlarına) karşın devleti bu işlere soktu. İlk başarısızlıkları da tam bu alanda görüldü. Sol, eşitliği sağlamada ve yoksuldan yana önlemler almaya istekli görüldü, ama üretimi artırmada ya başarısız oldu ya da uzun sürede kalkınmayı sağlayamadı.

Bunun ilk işaretleri Sovyetler modelinde görüldü. Lenin zamanında devletleştirmeler başladığında ekonomi dibe vurunca NEP programına, yani kısmen pazar ekonomisine dönüldü. Sonraki yıllarda da sol, ekonomik olarak sıkıştığı her durumda pazar ekonomisine dönmeyi alışkanlık haline getirdi. Çin, bir iki sol arayıştan sonra kalkınmasını son yıllarda pazar ekonomisinde ve devlet kapitalizminde arıyor. Küba da öyle. Yunanistan’da bugünlerde aynı durumu görüyoruz: eşitlik sağlama önlemleri ekonomiyi bütünüyle çıkmaza soktu, yatırımlar durdu. Solcuların pek sevmemiş olduğu bir liderin lafı akla geliyor: “Sol, kapitalist rejim süresinde yaratılan zenginliğin eşit olarak dağıtılması rejimidir.”

SOLUN EKONOMİ SİYASETİ NEDEN BAŞARISIZ?

Türk solunun çocukluk hastalığına bulaşıp ben de kendimce bir sol model önerecek değilim! Zaten ileride başarılı bir sol ekonomik model oluşacaksa bunun ancak gelişmiş ülkelerde olabileceğini hayal edebilirim. Ama şu an yatırım ve üretim alanında solun yetersiz kaldığı ortada. Özellikle kapitalist, özel girişimci ve pazar ekonomisi sistemi içinde, solun ekonomik siyaseti ciddi biçimde sorunludur. Ne yatırımları teşvik edebilmekte, ne de çalışanların verimliliğini artırabilmekte. Sol, vizyonuna uygun aldığı önlemler ise uzun sürede pazar ekonomisinin mantığına ters düştüğünden yeni sorunlar doğurmaktadır.

Aslında sol, son yılların konjonktüründe memur zihniyetli insan yaratmakla özdeşleşmiştir. Pek çok ülkede sol partiler, bütün çalışanların değil memurların partilerine dönüştü. Solun temel

kaygısı devleti küçültmemek, memurların işine son vermemek, işlevsiz de olsalar devlet kurumlarını lağvetmemektir. Yatırım ve kalkınma konusunda önerisi pek yok. Temel söylemi eşitsizlikleri gidermek ve devlet katında istihdamdır. Bu açıdan sol siyasi partiler popülist partilere benzer olmuşlardır.

Türkiye'deki sola gelince...

Bütün dünyadaki durum gibidir. Marksist sola yakın olanlar denenmemiş, somut olmayan, ama iyi niyetlerle donanmış bir sistemden söz ediyor. Sosyal demokrat solun (CHP), Kemal Derviş'le temasta olması çok ilginç. K. Derviş en liberal bir ekonomik sistemin temsilcisi. Bu sistem Türkiye'de başarıyla uygulandı. AKP hâlâ o liberal (kimilerine göre kapitalist, yeni-liberal vb.) sistemin meyveleriyle ayakta duruyor. Sol, kapitalist-sosyalist karışımı bir ekonomi mi izleyecek? Çünkü bu iki farklı sistemin uyumlu ve verimli bir biçimde bir arada ne yaşatılabildiğini gördük, ne de dengeli oranlamasının pratik örneğini. Sonunda, İngiltere'den Çin'e, pazar ekonomisinin öncelikli başı çektiğini yaşıyoruz.

Pazar ekonomisi ise "yukarıdan yöneltilmeye" pek uygun değil. Doğası yüzünden siyasi müdahaleler bu sistemde sınırlı olur. Müdahalenin dozu arttıkça sistem de aksamaya başlıyor. Solun Avrupa ortamında gerilemesinin temel nedeni bu alandaki başarısızlığıdır. Türk solu da bu iki sistem arasında dengeyi nasıl sağlayacağını somut olarak henüz dile getirmemiştir. Solun ekonomik model konusunda sorunlar yaşadığı pratik de göstermektedir. Şu an örnek olarak hangi ülkeyi izlemek istediği konusunda bir önerisi yoktur. Güzel, ahlaklı, umut verici uygulamaların hangi ülkede uygulanmakta olduğu söylenemiyorsa sorun büyüktür demektir. Bu şartlarda sol modelin hayali olduğu bile savunulabilir. Zaten sola yöneltilen eleştiri de bu ütopyik olma durumudur. Buna sert tepki vermek yerine, aslında solun yapması gereken, bu alanda daha pragmatik, pratik ve somut olmasıdır.

Pazar ekonomisini sömürü, haksızlık ve kaos ile özdeşleştirmemesi iyi bir başlangıç olabilir. Sol güçlü olmak istiyorsa "ahlak" temelindeki söyleminin ötesinde ekonomiyi işletecek pratik önerilerle öne çıkmalıdır. İki ezberi (önyargıyı) geride bırakmalı: a) Pazar ekonomisi ille de haksızlık ve sömürü demek değildir; b) devletçilik ve planlı ekonomi her soruna çare değildir. İdeolojik saplantılar insanları pratik çözümlerden uzaklaştırmaktadır.